

ALGILAMA AÇISINDAN KUR'AN MEALLERİ

Prof. Dr. Mehmet ÇAKIR*

ÖZET

Bir ifade okunur okunmaz anlaşılır olmalıdır. Anlaşılamayan ifadeler, algılayanda maddi ve manevi hasarlara sebep olmaktadır. Anlaşılamayan Kur'an tercümelemleri samimi müslümanları derinden etkilemektedir. Meselenin temelinde bulunduğu mütercim Arapça'dan ziyade, Türkçe bilmediği anlaşılmaktadır. Türkçe çeviriler, Arapça dil mantığına göre değil, Türkçe dil mantığına göre yapılmalıdır. Tercümelerde bilimsel yanlışlıklar da var. Mütercimlerin hem Türkçe hem Arapça açısından kendilerini yenilemeleri gereklidir.

Yazıya dökülen Türkçe bir eser, konusu ne olursa olsun, normal eğitimli bir Türk vatandaşı tarafından okunur okunmaz anlaşılmalı ve algılanmalıdır..

Bizim, algılama açısından bir takım ölçülerimiz vardır. Bunlar eserin sanatlı sanatsız oluşuna göre değişir:

Okunur okunmaz algılanan, sanatsız eserler için: "düzgün. arı. duru. sade, yalın, açık, seçik, anlaşılır..."; **edebi sanatlı yazılar için:** "akıcı. hoş, iyi, güzel, etkili, çarpıcı, büyüleyici. harika, şahane..." gibi olumlu terimlerimiz vardır.

Sanatlı olsun, sanatsız olsun okunur okunmaz anlaşılamayan eserler hakkında da olumsuzluk ifadesi olarak: "bozuk, dolaşık, çepreşik, ağdalı, kapalı, saçma, deli saçması..." ya da: "kötü, çirkin, bayağı, bayat, buruk, berbat..." sözcüklerini kullanırız.

* OMÜ İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı Başkanı ve Öğretim Üyesi

ALGILAMA MERKEZİ, ALGILAMA MALZEMESİ ve SÜRESİ

Algılamanın merkezi beyin, malzemesi söylenen her şeydir. Bu merkez ve malzeme ilişkisini basitçe değirmen ve tahıl ilişkisine benzetebiliriz.

Herkes bilir ki, kına gibi bir un elde etmek için tahılın sade, yani yabancı maddelerden ayıklanması gerekir. Sert buğday yumuşak buğdayla karışıkça değirmen biraz yavaşlar. Buğdayla mısır karışıkça değirmen biraz daha yavaşlar. Fakat buğdayın içinde çakıl taşları ve maden parçaları varsa un, un olmaktan çıktığı gibi icabında değirmeni durdurabilir. Taş kaldırılır, yeniden dişenir / diş açılır, velhasıl iş uzar da uzar. Ancak, istersek önceden tedbirimizi alır, bütün bunlara meydan vermeyebiliriz.

Ağzımızdan kulaklara, kulaktan beyinlere dökülen cümleler de böyledir. Sözler, sade ve anlaşılır olursa beyin bunları kına gibi öğütüp hazmedebilir. Şayet sözler yabancı buruk, anlamsız ve anlaşılamayan kelimeler içeriyorsa, duruma göre algılama yavaşlar, ya da az veya çok gecikmeli olur.

Gecikmeli algılamanın ise gecikme süresiyle orantılı olarak, öğretim hayatında **maddî manevî** bir takım **hasarlara** sebep olacağı inkar edilemez.

MADDİ HASAR

Bu hasarı ölçmek için altı cümleli basit bir çizelge hazırladık. Bundan maksadımız kimseyi sınamak değildir. Bilakis söylediklerimize birazcık bilimsel bir görüntü vermektir.

Algılama Olayında Maddî Hasar Tespit Çizelgesi

	Cümleler ¹	Tahmini Algılama Süresi		
		1 - 5 saniye	6 - 12 sn.	sözlüğe bak: 60 sn
	Aşağıdaki beş cümlenin her biri kaç saniyede algılanmalıdır?			
1.1	Hamd ... Allah'adır. (mhy)			Bozuk
1.2	Hamd Allah'a mahsustur (yn)			İkilemli
1.3	Hamdolsun Allah'a, (hbç)			
1.4	Allah'a hamdolsun (sa)			
1.5	Şükür Allah'a (mç)			

¹ Tercüme yapıları simgeledik: Mehmet Çakır (mç) ve diğerleri

2.1	Alemlerin Rabbi'ne, (müşt)			
2.2	Kainatı çekip çevirene, (mç)			

3.1	Bu, o kitaptır ki, kendisinde şüphe yoktur. (hbç)			Bozuk ifade
3.2	İşte o kitap, kendisinde hiç şüphe yoktur. (sa)			
3.3	İşte o kitap, onda hiç şüphe yoktur. (sk)			
3.4	Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. (mhy)			
3.5	Bu kitapta şüphe yoktur.(ad)			
3.6	Sadece bu kitapta, şüphe yoktur. (mç)			

4.1	Siz zulmolunmazsınız (ad)			Yanlış
4.2	Size Zulmedilmez.			
4.3	Size haksızlık edilmez. (mç)			

5.1	Konsensüs sağlanamadı			Yabancı
5.2	Uzlaşma sağlanamadı.			
	TOPLAM SÜRE	5 x 1 = 5. sn. ?	5 x 6 = 30 sn.?	5 x 60 = 300 sn.?

Yukarıda verilen seçenekli cümleleri iki şekilde şöyle sıralayabiliriz:

a. Şükür Allah'a, kainatı çekip çevirene. Sadece bu Kitap'ta, şüphe yoktur. Size haksızlık edilmez. konsessüs sağlanamadı.

b. Hamd, Allah'a mahsustur. Alemlerin Rabbine. Bu, o kitaptır ki kendisinde hiç şüphe yoktur. Siz zulmolunmazsınız. Uzlaşma sağlanamadı.

Bunlardan

a sıralaması 6 saniyede okunabiliyor. Ancak sözlüğe bakmamız gereken konsessüs yabancı kelimesi yüzünden süre, 60 saniye oluyor.

b sıralamasını ise en az 10 saniyede okuyabiliyoruz. İçerisinde sözlüğe bakmamızı gerektiren hiçbir yabancı kelime yok. Fakat cümlelerde Türk dil zevkine uymayan yapı bozuklukları ve okuyucuyu rahatsız eden burukluklar var, ayrıca bazıları insanı ikilemde bırakıyor: hamdi, biz mi yapacağız Allah mı? " o kitaptır ki kendisinde " İfadesiyle ne demek istiyor acaba? diye düşünüyoruz. Düzeltme yapmamız gerekenler de var: " siz

zulmolummazsınız " ifadesiyle, herhalde *size zulmedilmez*. demek istiyor diye düşünüyoruz. Özetlersek, b sıralamasında maddi hasardan çok, manevi hasar var, ama yine de maddi hasar, 120 saniyeden az değildir, 300 saniyeye kadar çıkabilir.

Yani okuyucu, normal olarak 6 saniye içerisinde okuyup algılaması gereken bu beş cümleyi, bir kelime yüzünden, sözlüğe bakarak anlamaya çalışacaksa. 10 misli fazla zaman harcayacak demektir (6 sn. x 10 sn.= 60 sn). Bu, ne demektir? Bu şu demektir:

Şayet, her 6 saniyelik bir iş için 60 saniye vakit kaybedilecek olursa,

6 dakika yerine,	60 dakika.	= bir saat
6 saat yerine,	60 saat.	= iki buçuk gün
6 gün yerine,	60 gün.	= iki ay
6 ay yerine, (iki yarıyıl = 170 iş günü)	60 ay.	= beş yıl (yüksek tahsil süresi)
6 yıl yerine	60 yıl.	= ortalama bir ömür harcanır.

Sonuç

Bu önermeden hareketle 1 yıla mukabil 10 yıl. 10 yıla mukabil 100 yıl gibi korkunç bir rakam ortaya çıkar ki bu, ilk okuldan üniversiteye kadarki öğrenimi için 16 yıllık bir zaman ayırmış bir genci iki kere ömür boyu hapse mahkum etmek demektir. Şayet okunup algılanması gereken **metnin 6 saniyelik her satırında, sadece bir kelime için**, hakikaten sözlüğe bakmak gerekse idi, sonuç gerçekten böylesine korkunç olacaktı. Bereket versin okunan metnin her satırı böyle çok bilinmeyenli olmaz. Bu da kazayı biraz daha hafif sıyrıklarla atlatmamızı sağlar.

Sonuç olarak: öğretimdeki **maddi hasar (mh)**, metinde geçen yabancı kelime sayısının (yks) sabit **10** rakamıyla çarpımına eşittir diyebiliriz.

$$(mh = yks \times 10)$$

MANEVİ HASAR

Manevî hasarların fizikî olarak ölçülemeyeceği herkesin malumudur. Lakin doğurduğu ve doğuracağı sonuçları dikkate alındığında boyutları, maddi hasarı kat kat aşabilir.

Bizim insanımız, okuduğu Türkçe bir metni, içindeki yabancı ve anlamsız kelimeler; bozuk, buruk ve berbat ifadeler yüzünden doğru algılayamaz ise, metnin yazarını değil, öncelikle kusuru kendisinde bulur. zekasından şüphelenir, içinde soğuk bir rüzgar eser. Bu esinti, giderek fırtınaya, boraya ve kasırgaya dönüşür, dengesi bozulur, sendeler, yıkılır, yataklara düşer... Manevî hasarın sonu gelmez artık...

Bu nedenle hiçbir yazar, yerine kullanabileceği anlamı açık Türkçe basit bir kelime varken, kullandığı yabancı kelime ve berbat ifadeler yüzünden okuyucunun içinde kopardığı fırtınanın hasarını asla tazmin edemez.

Şayet bunu bilerek ya da hava atmak maksadıyla yaparsa çok büyük suç / kebair işlemiştir. Çünkü milyonların vebali sözkonusudur. Çünkü bir kişiyi öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir. Çünkü bazan ortalığı velveleye vermek öldürmekten beterdir.

Bilinmeyen Muhterem, Bilinen Sıradan

Bazıları, yabancı, cafcaflı ve anlamsız kelimeleri, bir şeyler öğretmek için değil, gündemde kalmak, saygın ve önde olmak için kullanırlar. Bu gibilerin halk içindeki saygınlığı, sanki kullandıkları yabancı kelime sayısı ile doğru orantılı gibidir. Bunlara gelip geçici duygular demek de mümkün değil. Çünkü yavuz misafir gibi giderek çörekleşiyor: Matematik, fizik, kimya, psikoloji, biyoloji ders kitaplarındaki yabancılık sevdası daha kitapların adından başlıyor. Artık adı yabancı olanın içeriğini varın siz hesap edin. Tıp, eczacılık, ziraat, hukuk fakülteleri ise tamamen yabancı kelimelerin esiri olmuş durumundalar. İlahiyat fakültelerinde ise anlamsız terimlerden adın atacak yer yok.

Bazıları da, daha çok öğretmek daha iyi yetiştirmek amacı ile konuları basite indirgedikçe sıradanlaşırlar, önemsenmezler, hatta Kristof Kolomb gibi horlanırlar. Hatta bir öğrenci, konuyu çok iyi kavramışsa bunu, kendi yetenek ve zekasına bağlar, kendisine öğretenin yetenek, beceri ve yöntemini hiç aklına bile getirmez. Onun değeri olsa olsa ölümünden sonra konuşulabilir. Karacaoğlan, Yunus Emre kendi sağlıklarında horlandıkları halde ölümünden sonra dillerden düşmez olmuşlardır. Şayet, Mevlana Türkçe yazsaydı, etkisi on misli artardı. Divan şairleri ne güzel olurdu, halkın dilini kullansalardı. Bütün bu olumsuz durumlar, bilhassa bize ve doğu kültürüne has bir eğitim hastalığıdır tedavisi gerekir.²

Hangisi doğru?: a. Hoşafın yağlısını isteyen mi, b. hoşafı yağlı yapan mı³, c. En Doğrusu, Sade Bir Türkçe'de Birleşmektir.

Şayet söylediklerimizin derhal anlaşılıp algılanmasını istiyorsak, şayet eğitimdeki kayıpları sıfırlayıp ülke ekonomisini düze çıkarmak istiyorsak, şayet verimli, üretken, bunalımsız bir nesil yetiştirmek istiyorsak, sade ve

² Halife el-Me'mun'un şairi Ebu'l-Atâhiyye, dil olarak, Şeyh Gâlib'e benzer. Yazar, basit sade ve anlaşılır ifadelerinden dolayı sağlığında çok sık eleştirilmiştir. Bkz. ed-Dıvan, s.197.

³ Gerçek bir olaydır: Yeniçeri aşçısı, pilav kazanında hoşaf pişirdiği için hoşafı yağlı oluyormuş. Bir ara aşçı değişmiş. Hoşafı temiz kazanda pişmeye başlamış. Hoşafı yağ görmeye alışmış olan Yeniçeriler: " hoşafın yağlısını isteriz " diyerek kazan kaldırmışlar / ayaklanmışlar.

anlaşılır bir Türkçe ile yazmalıyız, konuşmalıyız, caddeleri, sokakları, dükkanları, hatta yüzde yüz yerli ürünleri, kaçak kelime esaretinden mutlaka kurtarmalıyız.

Türkçe'de Karşılığı Yok mu !!

36 yıllık meslek hayatımda çok duydum bu *Türkçe'de karşılığı yok* lafını. Bu gibilerin Türkçe'den habersiz olduklarını bildiğim için sözlerini önemsemiyorum. Ancak, ülkesi ıssız dağ başlarına kadar yabancı kelime istilasına uğramış bir vatandaş olarak endişelerim var. Hepimiz bu vatana sahip olmak zorundayız. Demem o ki, tarımdan sanayie, basından eğitime, her kesimden eli kalem tutan herkes, *kendi kesimine girmeye çalışan her yabancı kelimeye karşı tavır almaya ve uygun bir karşılık bulmaya çalışmalıdır*. Bunu başkalarından beklemek beyhudedir. Bunu yapmak zorundayız, yoksa yok oluruz.

Türkçe, asırlardır süren onca olumsuzluklara rağmen hayatta kalabilmiş son derece güçlü, mükemmel bir dildir. Benim bildiğim Fransızca, Farsça ve Arapça'ya oranla kelime türetme gücü son derece yüksektir.⁴

Eğitim ve öğretimden sorumlu olanlar, yalnız Türkçe'nin genel özelliklerini değil, aynı zamanda sağlıklı yapım ve türetme kurallarını da bilmeli, gerektiğinde yabancı bir kelime yerine derhal Türkçe bir kelime üretip önerebilmelidirler. " *Uydurma* " diyenlere hazır cevap olmak üzere aşağıdaki türetme cetvelini yanında hazır bulundurmalıdır.

Türkçe'de türetme, aşağıda görüleceği gibi:

- a. Fiilden fiil türetme,
- b. İsimden fiil türetme;
- c. Fiilden isim türetme,
- d. İsimden isim türetme olmak üzere dört şekilde yapılır.

⁴ Altmışlı yıllarda YİE'de öğrenci iken fırsat buldukça İÜ' Ed. Fakültesinde Yabancılar İçin Türkçe derslerine dinleyici olarak katılır, ya da Türkologların Türk Dili ile ilgili konferanslarını dinlerdim. Birkaç defa da öğrenci kantininde, mükemmel Türkçe'si ve doyumsuz sohbetleri ile, hocalardan öğrencilere herkesin saygı duyduğu Milliyetçi Çin'li mistir Çu'yu? Dinleme fırsatım oldu. Benim Türkçe aşkım buralarda başladı.

A. FİİL TÜRETME

1. FİİLDEN FİİL TÜRETME: fiil tabanı + ek + mek: (23 ad.)⁵
Fiil tabanına, ses uyumuna göre yapım ekleri getirmekle yapılır.

Fiil Tabanları	Türetme Ekleri	Yapım	Örnekler	Az işlemler
Yaz - mak kökünden yazdır-, yazış-, yazı-, yazala-, yazın-, yazıl-, yazıt-, yazık- tır-, yazıkça-, yazımsa- yazışla-, yazmalamak. Üretilir:	-a, -akla, -ala, -ar, -arla-		tık a-, it ekle-, dur ala-, iç er-, yuv arla-	-a = -ga: bul ga = bul a
	-dir, -gın, -ı, -ık, -ıksa-		sön dür-, yut kun-, kaz ı-, kan ık-, kan ıksa-	-ık
	-ıktır, -ıl, -ımsa, -ın, -ır-		çiz ıktır-, sök ül-, gül ümse-, kaç ım-, taş ır-	-ıktır
	-ırğa, -ış, -işle, -iştir-		kas ırğa-, vur uş-, çek işle-çek iştir-,	-ırğa
	-it, -mala, -maş, -ne-		ak it-, sar mala-, sar maş-es ne-	-ne

2. İSİMDEN FİİL TÜRETME: isim + yapım eki (19 adet)

Yapım ekleri	Örnekler	Yapım ekleri	Örnekler
-de mek	şakır da-, gümbür de-...	-e mek	kan a-, boş a-, göz e-...
-el-	az al-, çoğ al-, dar al-, düz el- genc el-, kart al-, din el-...	-en-	güc en-, ut an-, öz en-, in an-, üş en-, in an-, il en-, güv en-...
-er-	yeş er-, bec er-, ev er-, suv ar-, yaş ar-, ağ ar-...	-eş-	gür eş-, yan aş-, sav aş-, sarm aş-, kam aş-, ül eş-...
-et-	göz et-, yön et-, il et-, don at-	-i-	kaş ı-, taş ı-, kor u-, kür ü-...
-ik-	bir ik-, gec ik-, ac ik-, kan ik-	-imse-	az ımsa-, küç ümse-, benimse-
-ir-	köp ür-, del ir-, bel ir-...	-irge-	yad ırğa-, es ırge-, taş ırğa-...
-kir-	püs kür-, luç kır-...	-le-	söz le-, sabah la-...
-len-	Yağ lan-, ak lan-, kül len-	-leş-	pek leş-, taş laş-...
-re-	şak ra-, kük re-, tit re-...	-se-	su sa-, boğa sa-, çocuk sa-...
-si-	yad sı-, yabancı sı-, çiğ si-...	-si-(n)	yük sü + n-, az sı n-... (dönüşlü)

⁵ Tahsin Banguoğlu, Türkçe'nin Grameri, s. 274-94.

B. İSİM TÜRETME

1. KÖK FİLDEN İSİM TÜRETME: kök + ek (49' ad.)

İsim Ekleri:

-ce: düşünce, sakınca	-eç: sayaç, büyü-teç	-ek: kaçak, durak, bıçak	-el: çatal, doğal
-elek: çökelek, yata-lak	-em: dönem, kuram	-emeç: dönemeç	-emek: basamak, kaçamak
-enek: görenek, yetenek	-ge: bilge, kavur-ga, süpürge	-geç: süzgeç, yüzgeç	-gi: algı, övgü, burgu
-giç: dalgıç, sorguç	-i: yapı, çatı, doğu, batı	-ici: satıcı	-iç: çekici, tıkaç
-il: çakıl, güdül, okul, ağıl	-im: doğum, ölüm, kalım	-in: ekin, akın, sorun	-inç : sev inç
-ingiç: patlangıç, başlangıç	-inti: akıntı, bu-lantı	-ir: katır, çakır	-it: geçit, umut
-meç: sıkmaç	-mik: kıymık, kusmuk	-tır: kızartı, bunaltı	(27 adet)

b. Sıfat ve Zarf Ekleri : kök fiil + ek (22)

-en, ecek, ir, miş, dık (fiilimsiler : 5 adet)	: tanı y an, tanı y acak, tanı r, tanı mış, tanı dık, adam
-eğin, eri, esi, gel, gen, gin, (sürekli sıfat-lar: 6 adet)	: ol ağan, uç arı, ol ası, piş gel, piş gen, piş kin
-ik, ili, inç, iz, mez, nez (sürekli sıfatlar : 6 adet)	: sil ik, çiz ili, kork unç, kütel ez, ürk mez, kur naz.
-dikçe, e. erek, ince, mece, (zarf ekleri : 5 adet)	: kes dikçe, kes e kes e. kes erek, kes ince, kes mece

2. İSİMDEN İSİM TÜRETME: isim + yapım eki (53)

-ce: akça, pakça, Düzce, Sapanca	-ce: (zrf.) Türkçe, çokça, gereğince, önce, yavaşça,	-cek: yavrucak, sağlıcak-la, Kuyucak	-ci: demirci, yalan-cı, pilavcı, temsilci
-cik: gelincik, bademcik, incecik, minicik	-cil: balıkçıl, evcil, insancıl, hayvancıl, öncül	-cin: güvercin, bildür-cin, kaşıkçın	-çil: (sft.) akçıl, kırçıl, artçıl
-de: (zrf.) önde, aslında, üzerinde	-dek: kıkırdak, ışıl-dak, Zonguldak	-dem: erdem, gün-dem (güneşli), yor-dam	-den: (zrf.) hepten, yoktan, candan, şakadan
-deş: karındaş, yoldaş	-dirik: boyunduruk, çiğindirik	-e: (zrf.) öne, arkaya, özge, başka	-eç: topaç, bakraç, kıraç, kulaç, ataç
-edek: (zrf.) patta-dak, cuppadak, tartadak	-eği: yapağı, buzağı, kuzağı (kuzey, u-zay,..)	-ek: başak, topak, yolak	-elek: kozalak, topalak, yatalak
-en: oğlan, kızan, tümen, sapan, köken	-eri: (zrf.) içeri, yukarı, ileri	-ez: çerez, kepez, göğez	-i: (zmr.) biri, başkası, geceleri, sırası ile
-il: usul, kırtıl, dişil, tekil	-im: hanım, begüm	-imsen: iyimsen, kötimsen, karamsar	-imsi: yeşilimsi, tatlımsı

-imtlik: saruntuk, bozumtuk	-imtrak: yeşilimtrak, mayhoşumtrak	-in: (zrf.) yazın, kuşın, güzün, dizin, için için	-in: yeğin, üstün, kalın, evin
-in: kayın, yalın	-iş: Aliş, Memiş	-it: yaşıt, yiğit, ağıt, çapıt, boyut, somut, soyut ?	-iz: ikiz, üçüz, geniz, beniz
-ki: şimdiki, önceki	-le: zorla, sırayla, böyle, şafakla	-lek: evlek, gömlek, otlak, dişlek,	-leme: dikleme. (dikey), yassılama (yatay)
-ler: mantarlar, -giller yumuşakçalar.	-leyin: (zrf.) geceleyin	-lez: haylaz, oflaz, üflez	-li: analı, tatlı, Asyalı
-lik: yazlık, başlık, yolluk, gençlik, Türklük	-men: değirmen, göçmen, karaman, öğretmen	-re: içre, taşra, sonra, üzre	-rek: kısrak, öğrek, cayrak cayrak
-sek: ersek, kursak	-sı: erkeksi, kadınsı	-sık: yüksük, sümsük	-sız: anasız, tatsız
-ti: elti, tortu, hırılı	(54. -sel: kumsal, uysal, küresel, zihinsel : Bu eki. Banguoğlu benimsemiyor.)		

Etkili Eserler

Tahsil hayatımın ilkokul, lise ve yüksek okul dönemlerinde yerli yabancı birçok Türkçe. telif ve tercüme kitap okudum.⁶

Bütün bu okuduklarım içerisinde dil ve edebiyat yönünden beni en çok etkileyen, kusursuz Türkçe'si ile Sefiller⁷ ve Otello olmuştur. Hatta Otello'yu okuduğumda " acaba İngilizce'si bu kadar güzel mi ki " diye merak etmişimdir. Hint'li Beydaba'nın fikirleri ise beni adeta büyülemiştir. Ancak bu kitabı okuyunca, "bu kadar güzel bir fikir, bu kadar berbat mı ifade edilir " diye çok hayıflanmışımdır.⁸

⁶ Yerli : Tahir ile Zühre, Yusuf İle Zeliha, Kerem İle Aslı, Mai ve Siyah, Çalıkluşu, Safahat, Kazan Töreni, Han Duvarları, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Büyük Kapı. İnce Memed. Kaynana, Kaynana Münevver Hanım, Nutuk:

Yabancı : Değirmeninden Mektuplar, Sefiller, Söz Söylemek ve İş Başarmak Sanatı, Beyaz Zambaklar Ülkesi, Otello, İnsan Bu Meçhul, Yabancı, Simyacı, Gülistan. Bostan. Beydaba, Ey Çocuk, Yedi Askı.

Dini alanda ise, başta İslam Tarihi olmak üzere, birçok Kur'an ve Hadis tercümesi okumuşumdur.

⁷ Halen Bursa İlh. Fak. Öğr. Üyesi Doç. Dr. A. Lütfi Kazancı, benim Y.İ.E'de dört yıllık vatılı ve sıra arkadaşımı. Hafızdı. Bizlere Arapça çalıştıracak kadar da bilgili idi. Akşam mütalaa-larında ders çalışmak yerine, ya hanımı için şiirler yazar, ya da Tom Miks... gibi resimli macera romanları okurdu. Bir gün kendisine Sefilleri önerdim. Gece gündüz demeden, Sefilleri bir solukta okudu. 1964'de Çorum İ.H.O.'da tekrar beraber olduk. İkimiz de stajyer öğre-timendik. İstiklal marşı için toplandıkları bir sırada öğrencilere sesleniyordu: " çocuklar!! di-yordu, Kur'an ve Hadisten Sonra size mutlaka okumanız gereken bir kitap tavsiye edi-yorum. Sefiller." Ben kütüphaneden sorumlu idim. O yıl Sefiller en çok okunan kitap ol-makla kalmadı, kitaplık kolu olarak satın aldığımız on takımın onu da hurdaya çıktı. Kazancı, bilahere Sefillere nazire romanlar yazdı. Ben ilk romanı, Kaynana Münevver Hanım'ı okuyabildim.

⁸ Beydaba: Hint Kültürünün muhteşem bir ürünü olan bu eser. Harun Reşit zamanında İbni Mukaffâ tarafından Arapça'ya, Kilisli Muallim Rifât Bilge Tarafından Cumhuriyet dönemin-

Türk romanları içerisinde, yalın ve kıpır kıpır Türkçe'si ile İnce Memed'i çok beğenmiştir.

KUR'AN MEALLERİ

Kur'an meallerine gelince, bunların Türkçe'si hakkında: "mükemmel" demek mümkün değil. Okunur okunmaz algılanmak şöyle dursun, hemen hepsinde çekingenlik, ürkeklik, korkaklık biraz da yetersizlik hakim. Bu da ister istemez okuyucuya yansıyor ve onun içinde, fırtınalar estiriyor, burukluklar ve eziklikler meydana getiriyor, belki de onulmaz yaralar açıyor.

Ara sıra gördüğümüz güzel örnekler yüreğimize su serpse de derde deva olmuyor. Sadece : "istense yapılabilirmiş" diye hayıflanıyoruz.

Bizim halkımız, büyük oranda müslümandır. Arapça bilmez. Bilmesi de gerekmez. Ancak, Kuran'ın fasahat ve belağati / dil ve edebiyatı ile ilgili olarak sağlam, olumlu duyuları ve kesin kanaatleri, bütün bunlara bağlı olarak da büyük hayalleri vardır. Bu nedenle bir Türk okuyucu, Türkçe olduğu halde anlamadığı ya da kulağını rahatsız eden bir Kur'an tercümesi ile karşılaştığı zaman ister istemez bir takım olumsuz duygulara kapılır. Ancak, az önce arz etmeye çalıştığım yapısı gereği, kusuru kendinde bulur ve kabuğuna çekilir. Halbuki kusur, kendi zekasında ve algılama gücünde değildir. Hele Kur'anda ve Türkçe'de hiç değildir.

Dünya alem şunu bilmelidir ki Kur'an, dil ve edebiyat açısından ne kadar kusursuz ve muhteşem ise Türkçe dahi o kadar kusursuz ve muhteşemdir.

Sözün özü, kusur, ne Kuran'da, ne dilde, ne de okuyucudadır; kusur bizde yani **bilenler kesimindedir**. Kur'an muhteşemdir. Tercümesi de Kur'an kadar muhteşem olmalıdır. Ancak, mevcut meallerin bu ihtişamı yansıtamadığı ortadadır. **Eserin ilahi kaynaklı olması, Güzel Türkçe için bir mazeret**⁹ olmamalıdır. Mütercim için, tercüme ettiği her eser kutsaldır. Bu eser, Orhun Yazıtları da olabilir, Beydaba da olabilir, Şekspir'in bir tiyatrosu da olabilir, Kuran da olabilir. Mütercimin görevi, yazarının demek istediği şeyi, okuyucusuna, -yorum katmadan, parantez açmadan- aslına en yakın şekilde, günlük bir Türkçe ile aktarmak olmalıdır, mazeret beyan etmek değil.

de Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Lafonten'den Masallar adıyla da batı düşüncesine uyarlanmıştır.

⁹ Bkz. Hasan Hüsnü Erdem, Kur'anı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meal), Birinci Baskının Önsözü, s.VII, yedinci paragraf, 1983, Ankara

Algılama Açısından Türkçe Meallerde Rastlanan Ortak Sorunlar

Türkçe meallerde rastladığımız ortak sorunlar, biri kişisel, diğeri bilgisel olmak üzere iki sebebe bağlanabilir:

Kişisel sebebin özünde korku, endişe ve sorumluluktan kaçma vardır. Bu yapıda olanlar, tercümelerinde Arapça kelimelere çokça yer verirler. Endişelerinin bir ifadesi olarak da çokça parantez açarlar:

Allah'ı anmak demezler, **Allah'ı zikretmek** derler; Allah'ın bilmesi demezler, Allah'ın ilmi derler; Allah'ın yaratması demezler, halk etmesi derler. Allah'ın vermesi, demezler, Allah'ın rızıklandırması derler. Allah'ın sorgulaması çabuktur demezler, Allah, hesabı seri olandır derler. Şükür Allah'a demezler, Hamd Allah'a mahsustur deyip bütün sorumluluğu Arapça kelimelere yüklerler.

Bilgisel sebebin özünde ise Türkçe ve klasik Arapça Eğitimi'ndeki yetersizlik yatmaktadır. Bu eğitim anlayışıyla yetişenler, Arap dil zevkinin Türkçe'de dahi aynen devam ettiğini zannederler. Türkçe'yi ve Türk okuyucusunu hiç umursamazlar. Hatta onlara göre ayetin manası öyle muhteşemdir ki, bunun karşılığını Türkçe gibi yetersiz bir dil ile ifade etmek asla mümkün değildir. Yani, kabahat kendisinde değil, yetersiz olan Türkçe'dedir. Yetersizliklerini ise " *Türkçe ihmal edildi, ya da tercüme harfi yapıldı* " gibi ifadelerle hafifletmek isterler.

Birkaç örnek:

a. ait / kendi zamirli cümlelerde

2/1. ذلك الكتاب لا ريب فيه .	<i>Sadece bu kitapta, şüphe yoktur</i> şeklinde tercüme edilmesi gereken ayeti.
	<i>Bu, o kitaptır ki, kendisinde hiç şüphe yoktur. HBC.</i> Şeklinde tercüme edebilirler.

Neden böyle tercüme ediyorlar? Elbette kendilerince haklı sebepleri vardır.

Onlara göre:

1. Ayetteki ذلك الكتاب Arapça'da mübtedadır / özne. Türkçe'ye de özne olarak yansıtılması gerekir.
2. Ayetteki فيه mecrurunda / zarf tümleci mübtedaya dönen bir ait / kendi dönüş zamiri vardır. Bunun da aynen yansıtılması gerekir.
3. Ayet bir isim cümlesi olduğu için, biraz da te'kitli tercümesi gerekir.

Halbuki ayet, Sibeveyh'in beşinci formülü *عمرٌ ضربه زيدٌ Zeyd sadece Amrı dövdü* şeklinde söylenmiş son derece basit bir isim cümlesidir. Tercüme açısından ikinci formüle *إياك نعبد sadece sana kulluk ederiz'e* benzer.

Sonuç olarak, ayetteki *Kitap*, aslında mecrurdur / zarf. Arapça'da edebî / baskılama maksadıyla özne konumunda söylenmiştir.¹⁰

Nitekim Arapça'da mefuller ve mecrurlar, edebî maksatlarla mübteda yapılıncı, (5. Formül) **kendi / dönüş zamirinin** söylenmesi Arapça'da vacip / vacibü'z-zikr iken,¹¹ Türkçe karşılığı olan baskılı ve sıfatlı cümlelerde gizlenmesi vaciptir / **vacibü'l-istitar'**.¹² Bu tercümenin sahibi Merhum H. B. Çantay, ayetin sanki fotoğrafını çekercesine Arapça'da vacibü'z-zikr olan dönüş zamirini, aynen Türkçe'ye yansıtmış, fakat Türkçe'de gizlenmesi vacip / mutlaka gerekli olduğu halde Türk dil mantığı ve zevkini dikkate almadan yaptığı tercüme, görüldüğü gibi son derece kulak tırmalayan bir tercüme olmuştur.

b. Dönüş zamirinin gizlendiği baskılı ayetlerde de benzer yanlışlıklar halâ tekrarlanmaktadır. Aşağıdaki ayette, *الله* lafzı aslında bir isim tamlamasının **belirteni / muzafun ileyh** *الله سريع* olduğu ve sırf sanatlı olması için geçici olarak mübteda yapıldığı halde, sanki gerçek özne imiş gibi,

2/202. <i>والله سريع الحساب.</i>	a. <i>Allah, hesabı seri olan</i> dır şeklinde tercüme edilebilmektedir.
	b. <i>Allah'ın sorgulanması çabuktur.</i>

Bereket ait **zamiri**, izafet dolayısıyla **gizlenmiştir**. Şayet gizlenmesinde ayet, ait zamirli olarak *الله سريع حسابته* şeklinde olsaydı, muhtemelen tercüme: *Allah, kendisinin hesabı seri olan*dır şeklinde yapılacaktır.

c. Fail / özne konumlu, (en / ecek) **sıfat ve sıla cümlelerinin** tercümelerinde giderek bir düzelme göze çarpmakla beraber, meful konumlu (dık / eceği) sıfatlarda rahatsızlıklar devam ediyor.

5/54. <i>...A فسوف يأتي الله بقوم يحبهم ويحبونه.</i>	a. <i>Allah, sevdiği ve onların O'nı sevdiği...</i> bir millet getirecek. Dİ:
	b. <i>Allah öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları, onlar da Allah'ı sevecekler.</i> AD.
	c. <i>Allah, sevdiği ve de Kendisini seven bir millet getirecektir.</i> MÇ.

¹⁰ Aslında *sadece* 'ye gerek yoktur. Herkes baskının nereye yarılaçağını bilemeyebilir düşünceyle ilave ettik.

¹¹ Dr. Mehmet Çakır, Sibeveyh Öğretim Yöntemi ve Koyduğu Bazı Nahiv Kuralları, s. 111. Anadolu Mat. 1994, İzmir.

¹² El-Kavaninü'l-Külliyeye li Dabtu'l-Lügati't-Türkiyye, s. 86. Terc. Doç. Dr. M. Çakır, Özkan Mat. 1999, Ankara.

2/185... شهر رمضان الذي أنزل فيه القرآن هدى... B	<p>a. Ramazan ayı ki onda Kur'an ... indirildi. Dİ.</p> <p>b. Ramazan ayıdır ki, bu ayda Kur'an ... indirildi.</p> <p>c. Kur'an. ... Ramazan ayında indirilmiştir. (M.Ç.) zan, baskılı</p>
--	--

Aa. onların O'nu sevdiği tercümesinde يحبونه deki zamir, meful zamiri olduğu halde ait zamiri imiş gibi **dık'lı** tercüme edilmiş, halbuki ait, يحبهم deki çoğul zamiridir. Tercüme Ac. örneğindeki gibi özne konumlu en ile yapılmıydı.

B ayetinde ay, mecrur / zarf konumludur. İyelik zamiri ise haber / yüklem konumludur. Tercüme c 'deki gibi Ramazan'ın **zan**'ı baskılanarak yapılmalıdır.

d. Dolaylı cümleler: (-diğini / -eceğini söylemek, bil-, san-...)

Dolaylı cümlelerde, özellikle mastar harfi elif nun / -dığı, -eceği maddesinin tercümelerinde de giderek iyileşme var. Ama cümlelerdeki zan hükmüne rağmen bir bağlaç olan mastar harfi halâ **şüphesiz** esaretinden tam olarak kurtulmuş değil:

53/40 أم لم يتبا... أن سعيه سوف يرى	a. Onun çalışması şüphesiz görülecektir. Dİ
*	b. Emeğinin pek yakında semere vereceği ...
و الأثرز وازرة وزر الخرى	a. Kimsenin, başkasının günahını çekmeyeceği ... MÇ.

e. Edilgen / meçhul fiiller:

Arapça meçhül fiillerin tercümelerinde yapılan hatalar, Türkçe fiil yapısının Arapça mantığına uydurulmak istenmesinden kaynaklanıyor. Türkçe'de hiçbir fiil, iki ve üç nesne almaz. Arapça'da ise 6 adet fiil, üç meful: 200 kadar fiil de çift meful alır. Dolayısıyla bunların çoğu, Türkçe dil mantığı ve zevkine uymaz.

Ayrıca Arapça'da meful alsın almasın Türk dili zevkine uymayan 500 kadar fiil vardır.¹³ Dolayısıyla bu tür fiillerin meçhul yapısını Türkçeye uydurmaya çalışmak manâsız olur.

Burada yapılması gereken, Arapça'yı Arapça mantığına; Türkçe'yi de Türkçe mantığına göre değerlendirmektir:

¹³ Bkz. Dr. Abdurrahman Özdemir, Kur'anda Geçişlilik Bakımından Türkçe'ye Uymayan Fiiller 1999.

(Basılmamış doktora tezi).

و أنتم لا تظلمون	a. Siz zulmolummazsınız. AD.
	b. Size zulmedilmez. MÇ.

Görüldüğü gibi **أنتم / siz**, Arapça'da özne; Türkçe'de tümleçtir. Çünkü bu fiil, Arapça'da geçişli, Türkçe'de geçişsizdir. Meçhul yapısı da elbet farklı olacaktır.

f. **İsm-i fail / fiilimsi: -en, dık, mış, ecek, ır, ıcı.**

sıfat-ı müşebbehe / isimler: -ı, ık, ge, gen, gin... (50'den fazla)

Türkçe'de sıfat fiil türeten 6 ek olduğu halde, Kur'an mütercimleri bunlardan en çok **en** ve **ıcı'yı** kullanırlar. Diğerlerine de çeşni olarak yer verilmelidir:

عالم الغيب، ذائقة الموت، سميع الدعاء، تواب رحيم	a. Gaybı bilendir / bilicidir. Ölümü tadandır / tadıcıdır. Duaları işitendir / işiticidir...
	b. Gaybı bilir. Ölümü <u>tatınmıştır</u> / <u>tadar</u> / <u>tadacaktır</u> . Duaları <u>işitir</u>

Elli küsur isim kalıbından ise ya pek azını kullanırlar ya da hiç kullanmazlar, çoğunlukla Arapça aslını tercih ederler. Birkaç örnek, birkaç öneri:

عزيز / حكيم / غني / حليم / رؤف / غفور / ذو الفضل واسع / عليم...	a. Aziz / hikmetli, hikmet sahibi / müstağni / halim / raûf / gafûr / fazilet sahibi / geniş / bilen, bilir...
	b. güçlü / egemen / zengin, varlıklı / nazik / hassas / af canlısı / erdemli / kapsamlı / bilge

g. Bilimsel yanlışlıklar:

Tercümelelerde bilime ters düşen mantığı zorlayan yanlışlıklar da oluyor:

حتى إذا بلغ مطلع الشمس وجدها تطلع على قوم لم نجعل لهم من دونها سترا. 18/90	a. <i>sonunda güneşin doğduğu yere ulaşıncı, güneşi, kendilerini elbise, bina gibi şeylerle örtmediğimiz bir millet üzerine doğuyor buldu. (Dİ. Heyet)</i>
	b. <i>Sonunda güneşin doğduğu yere ulaşıncı, onu güneşten başka bir şeyle örtmediğimiz bir kavim üzerine doğar buldu. (ÖRD)</i>
	c. <i>Sonunda hepten günlük güneşlik bir yere vardı ve güneşin yöre halkı üzerinden hiç eksik olmadığını gördü.. (MÇ)</i>

Bîrûnî'nin verdiği bilgiler doğrultusunda¹⁴ tercümenin, c örneği gibi yapılması gerekir.

Bu ayetten, seyahatin doğuya değil, kuzey kutbuna doğru olduğu anlaşılıyor. Nitekim **Bîrûnî**'nin sözünü ettiği Yakut / Ye'cûc? Türkleri Kuzey Sibiry'a da yaşarlar.

Sonuç:

Güzel tercüme eserin asıl sahibine olduğu kadar, okuyucuya da saygı ifade eder. Yapılan tercüme ile namaz kılacak değilsek buruk bir çeviri yapmanın ve okuyucuyu soğutmanın ne gereği var? Güzel çeviri, metnin anlamını, yorum katmadan açık, anlaşılır söz ve sözcüklerle aktarmak olmalıdır. Maksudumuz, kimseyi incitmek ve eleştirmek değildir. Bildiklerimizi hayatta iken ortaya koymaktır.

Bu ülkeyi muasır medeniyet seviyesine ulaştırıp düze çıkarmak istiyorsak, ileri ülkelerin 6 saniyede yaptığını 60 saniyede değil, 4 saniyede yapmak zorundayız.

Bizler, bin bir türlü mahrumiyetler içerisinde mecburen klasik yetiştik, yapabildiğimiz kadar kendimizi yenileyip güncelleştirebildik. Gençlerin bizlere göre çok iyi durumda olduklarının farkındayız. Artık onlar Arapça'yı matematiksel olarak öğreniyorlar. Bir on yıl sonra onların yapacağı Kur'an tercümelerinin en az Kur'an kadar muhteşem olacağından eminim. Bunu görür gibi olduğum için de çok mutluyum.

¹⁴ Arapça'da *mef 'ul* ve *mef 'al* kalıplarının, eylemden mastar, zaman ve yer ismi olmak üzere üç farklı anlamı vardır. Mesela doğmak fiilinden a. *doğuş* eylemi; b. *doğum*, bu eylemin zamanını; c. *doğu* ve *doğak* ise eylemin meydana geldiği yeri ifade eden isimlerdir. Ayetteki *math'u* ismine, doğu anlamı verilirse, yapılan tercümede görüldüğü gibi hata kaçınılmaz olur. *M* yapım ekli *doğum* ismi ise başka manâları yanı sıra anlak bir eylemi değil, *ekim*, *kasım*, *katım*, *kırkım* isimlerinde olduğu gibi, bir aydan üç aya kadar değişen daha uzun bir süreci ifade eder. Bilindiği gibi kutublarda güneş üç ay doğum / güneşlik; bir üç ay da batım halindedir. Zülkarneyn muhtemelen Yakutlar / Ye'cûc'ler ülkesine güneşin batmadığı, hep doğum halinde / erken kuşluk / yani hepten günlük güneşlik olduğu bir dönemde varmıştır.

Dünyaca ünlü Türk Coğrafya ve Astronomi bilgini **Bîrûnî** (965-1048) Gazneli Mahmut'un sarayında bulunduğu bir sırada, Bir gurup **Yakut** Tüccarı, ticarî takas maksadıyla Başkent Gazne'ye gelirler. Sultan'a yaptıkları nezaket ziyaretinde ülkelerinde güneşin altı ay hiç batmadığını söyleyince Sultan köpürür, hatta sınır dışı edilmelerini emreder. Fakat, **Bîrûnî**, yukarıda tercümesini verdiğimiz, 18/90. ayetini yorumlayarak Sultan'ı teskin eder. Ayrıntı için bkz. Süleyman Feyyaz, el- **Bîrûnî**, Alimü'l-Coğrafya el-Felekiyye, Kahire, 1992, s. 43.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ	1.	Esirgeyip bağışlayan Allah adıyla
الحمد لله	2.1.	Şükür Allah'a,
ربّ العالمين	2.2.	Kainatı çekip çevirene,
الرحمن الرحيم	3.0.	Esirgeyip bağışlayana.
مالك يوم الدين	4.0.	Kıyamet gününün sahibine.
إياك نعبد	5.1.	Ya Rab! Sadece sana kulluk ediyor.
وإياك نستعين	5.2.	Sadece senden yardım istiyoruz.
إهدنا الصراط المستقيم	6.0.	Bizlere de nasib et doğru yolunu!
صراط الذين أنعمت عليهم	7.1.	Başına tac ettiğin kulların yolunu.
غير المغضوب عليهم ولا الضالين (أمين)	7.2.	Şöyle, azıp sapmadan, öfkene muhatap etmeden! (N'olur!)

Bu bir örnektir.

KAYNAKÇA

- Ateş, Süleyman, (SA)** Kur'ânı Kerim ve Yüce Meâli. İst. 1998.
- Banguoğlu, Tahsin.** Türkçenin Grameri, Bahâ Matbaası. İst. 1974.
- Çakır, Mehmet. (MÇ)**
- Sibeveyh Öğretim Yöntemi ve Koyduğu Bazı Nahiv Kuralları, Anadolu Matbaası, İzmir, 1994.
 - El- Kavânînü'l-Küllîyye li Dabt'l-Lügati't-'Türkiyye. Tahkîk, Kilisli Muallim Rifat Bilge, Takdim. Prof. Dr. Fuad Köprülü, Tercüme ve Düzenleme Doç. Dr. Mehmet Çakır, Özkan Matbaası. Ankara, 1999.
 - El-Cümletü'r-Riyâziyye fi'l-Lügati'l-'Arabîyye, Özkan Matbaası, Ankara. 1999.
- Çantay, Hasan Basri, (HBÇ)** Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm. İst. 1979.
- Davudoğlu, Ahmed, (AD)** Kur'ân-ı Kerim ve İzahlı Meâli (Türkçe Anlamı). İst. 1981.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (Dİ)** Kur'anı Kerim ve Türkçe Anlamı. Heyet: (Lutfi Doğan: Hasan Hüsnü Erdem: Yusuf Ziyaeddin Ersal: Hüseyin Atay: Yaşar Kutluay: Mahir İz: Osman Keskioglu; M. Ziya Bilgin; Mehmet Hatipoğlu). Ankara, 1983.
- Doğrul, Ömer Rıza. (ÖRD)**Tanrı Buyruğu. İst. 1943.
- Ebü'l-'Atâhiyye.** el-Envâru'z-Zêhiye fi Dîvâni Ebî '-l-'Atâhiyye, Beyrut, 1887.
- Kaya, Selahaddin, (SK)** Tefsirli Kur'ânı Kerîm Meâli. İst. 1998.
- Öztürk, Yaşar Nuri, (YNÖ)** Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri. İst. 1999.
- Sibeveyh, el- Kitâb.** I-II. Tahkîk, Abdü's-Selâm Hârûn, I-V, Kahire, 1988.
- Süleyman Feyyaz,** el-Bîrûnî. Alimü'l-Coğrafiya ve'l-Felekiyye, el-Kahira, 1992.
- Yazır, Muhammed Hamdi. (MHY)**Hak Dini Kur'ân Dili. İstanbul. 1971.

Qur'anic Translations in Terms Perceptions

ABSTRACT

Text must be understood when it is read. Ununderstood expressions cansive conplete and spiritual damages to those who try to perceive them. Ambiguous Qur'anic translations can affect sincere muslims deeply. Essantially, in this kind of situations, it is obvious that the translator does not know enough Turkish rather than Arabic. Turkish translations of the Qur'an must be done according to not the Arabic mentality, but Turkish mentality. There are scientific mistakes in the translations. Those who want to translate the Qur'an into Turkish must renew themselves in both Arabic and Turkish.